

TÜRK SİYASİ TARİHİNDE HÜRRİYET PARTİSİ'NİN YERİ

Gül Tuba TAŞPINAR DAĞCI

GİRİŞ

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başarmıştı. Fakat savaşın olumsuz etkilerinden de kendini koruyamamıştı. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı'nın, yarattığı bunalımlı yıllar, tek parti iktidarı ve bunun yarattığı siyasi, idari, ekonomik ve sosyal sorunlar halk arasında huzursuzluk yaratmaktaydı. Diğer taraftan İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 25 Nisan 1945' de toplanan San Fransisko konferansı¹ Türkiye'nin çok partili siyasal rejime geçişinin de önünü açmıştı. Konferansta Birleşmiş Milletler Antlaşması'na taraf olan ülkelerin siyasal rejimleri, antlaşmadan esinlenerek çok partili, insan temel hak ve özgürlüklerine saygılı, demokratik bir rejim olarak gelişme göstermiştir. Bütün bu gelişmeler ülkemizde tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) üzerinde de etkisini göstermiş ve bununla ilgili olarak dönemin Devlet Başkanı olan İsmet İnönü 19 Mayıs 1945 günü Gençlik ve Spor Bayramı'nda yaptığı bir konuşmada: “ Bundan böyle siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensipleri daha geniş bir ölçüde hüküm sürecektir”² demiştir. Bu demeçten sonra siyasal rejim değişikliğine zemin hazırlayacak bir başka gelişme de dünyadaki gelişmelerden cesaret alan, çok partili demokratik hayata geçişte önemli rol oynayan, Demokrat Parti (DP)'nin kurucuları tarafından hazırlanarak parti Grubuna verilen, Dörtlü Taktirinden bahsetmek gerekir. DP'nin kuruluşu Dörtlü Taktir'e dayanır. Dörtlü Taktir, dört milletvekili³ tarafından 7 Haziran 1945'te CHP Grubuna verilen bir önergedir. Bu önergede milli hakimiyetin tek tecelli

* Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Gönülöbol, **Milletlerarası Siyasi Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma**, 3.bsk., Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1975, s.171; ayr.bkz., Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih: 1789-1994**, göz.geç. ve geniş.4.bsk., İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995, s.622-624.

² **Aydın Tarihi**, Mayıs 1945, s.52-53.

³ İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Kars Milletvekili Fuat Köprülü.

yeri olan Türkiye Millet Meclisi (TBMM), hakiki bir murakabenin sağlanmasını, demokratik müesseselerin serbestçe doğup yaşamasına engel olan anayasanın halkçı ruhunu takyit eden bazı kanunlarda değişiklik yapılmasını ve parti tüzüğünde de yine bu maksatların icap ettirdiği tadillerin hemen icrasını teklif ediyordu⁴. Önerge 12 Haziran 1945'te CHP Meclis Grubu'nda görüşülmüş ve ret edilmiştir. Tavrini veren Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan partiden ihraç edilmiş, Celal Bayar ise partiden ve milletvekilliğinden istifa etmişti⁵. Ayrıca İsmet İnönü'nün çok partili demokratik hayata geçiş zemin hazırlayacak bir başka konuşması da 1 Kasım 1945 tarihinde gerçekleşmiştir. Konuşmasında: "...Bizim tek eksimiz, Hükümet Partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır"⁶ diyerek iktidar partisi dışında yeni bir partiye duyulan ihtiyacı dile getirmiştir. Bu olaylardan sonra 4 Aralık 1945 günü, DP'nin kurulacağı Celal Bayar tarafından basına duyurularak 7 Ocak 1946 günü de, DP Ankara'da resmen kurulmuştur⁷.

1946'dan günümüze kadar kurulan partilerin ortak özellikleri bir parti içinde ya çok genel fikir ayrılıkları yada kişisel nedenlere dayalı bölünmeler sonucunda kurulmalarıdır. Bölünmeler sonucunda oluşan bu partilerin, bir süre bağımsız kimliklerini koruduktan sonra başka bir parti ile birleştikleri de görülmüştür. Yeni siyasal parti oluşumlarında halkın doğrudan ve tabandan gelen bir örgütlenme söz konusu değildir. Partilerin bir diğer ortak özelliği de şahıs hakimiyetine dayanmasıdır. Her partinin kendi ayrı dünya görüşleri, kendisine özgü sistemi ve politikaları olması halinde ayrı teşekkül olarak ortaya çıkması gerekirken, Türkiye'de kurulan siyasal partilerin bir çoğu aynı siyasi görüşü ve felsefeyi paylaşan ayrı ayrı partiler olarak ortaya çıkmıştır. DP kurulur kurulmaz kısa sürede gelişmiştir. CHP bu gelişmeyi engellemek amacıyla önlem olarak 1947'de yapılması gereken genel seçimleri 1 yıl öncesine almış ve seçimler 21 Temmuz 1946'da CHP'nin baskısı altında gerçekleşmiştir. Seçimlerde 465 sandalyenin 390'ını CHP, 65'ini DP, 7'sini de bağımsızlar kazanmıştır⁸. DP, 7 Ocak 1947'de toplanan Birinci Büyük

⁴ Takririn metni için bkz. "Demokrat Parti Belgeleri", **Tarih ve Toplum Dergisi**, sayı 53, c.IX, Mayıs 1988, s. 8-9.

⁵ Nilüfer Gürsoy, "14 Mayıs 1950 Öncesi ve Sonrası", **ATA Dergisi**, Sayı 3, Yıl 1992, s. 24; Gül Tuba Taşpınar, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 1996, s. 15.

⁶ **T.B.M.M.Z.C.**(Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 20.01.11.1945, Ankara 1946, s.7.

⁷ Cem Eroğlu, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, Ankara: İmge Yayınları, 1990, s.11.

⁸ **Ayın Tarihi**, Temmuz 1946, s.5.

Kongresinde “Hürriyet Misakı” nı kabul edilmiştir⁹. Buna göre, yasalardaki anti-demokratik hükümler temizlenmezse, tam güvenceli bir seçim yasası kabul edilmezse, Parti Başkanlığı ile Devlet Başkanlığı birbirlerinden ayrılmazsa ve yönetimin yansızlığı sağlanmazsa, DP Genel Merkezi, meclisi terk edip mücadeleyi “sine-i millete” götürmeye karar verebilecekti.

DP'nin aldığı bu karar, CHP ile arasının bozulmasına neden olmuştur. Bu gergin ortamı yumuşatmak için İnönü, “12 Temmuz 1947 Beyannamesi” ni yayınlamıştır¹⁰. Beynamede İsmet İnönü kendinin Cumhurbaşkanı olarak DP ve CHP'ye karşı eşit derecede vazifeli olduğunu belirtmiştir. 12 Temmuz Beyannamesinden hemen sonra CHP ile DP arası düzelir görünmüş, fakat bu çok sürmemiştir. Beyanname, hem DP'de hem de CHP 'de bölünmelere sebep olmuştur. Bu olaydan sonra DP'den ayrılan kişilerin bir kısmı “Müstakil Demokratlar” adı ile bir gurup oluştururken, diğer bir kısmı da Mareşal Fevzi Çakmak başkanlığında 20 Temmuz 1948 tarihinde “Millet Partisi”ni kurmuşlardır¹¹. CHP'de ise hükümetin başında bulunan Recep Peker istifa ederek yerine Hasan Saka, Hükümet Başkanı olmuştur¹². Bu arada DP grubu, meclise yeni bir seçim yasa tasarısı sunmuş,¹³ fakat CHP tarafından kabul edilmemiştir. Buna DP tepki olarak 17 Ekim 1948 ara seçimlerini boykot etmiş ve seçimlere katılmamıştır.

20 Haziran 1949'da DP'nin İkinci Büyük Kongresi yapılmıştı. Kongrede alınan en önemli karar, CHP'liler tarafından darbe beyannamesi olarak adlandırılan “Milli Husumet Andı”dır. Milli Husumet Andında: “önümüzdeki seçimlerde de 1946 seçimlerinde uygulanan usuller tekrar olunursa ve dürüst seçim yapılmazsa, bunun cevabını milletin kendisi verecektir” deniliyordu. Milli Husumet Andı CHP tarafından, kendilerine karşı hazırlanmış bir darbe ve anarşi metodu olarak ifade edilmiştir¹⁴. Sonunda CHP, DP'nin bu kararı karşısında seçimlerin yargı güvencesine bağlanmasını kabul etmiş ve

⁹ **Vatan**, 12 Ocak 1947; Misakın metni için bkz., “Demokrat Parti Belgeleri”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, Sayı 53, c.IX, Mayıs 1988, s.9-10.

¹⁰ Beyannamenin metni için bkz., “Demokrat Parti Belgeleri”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, sayı 53, c.IX, Mayıs 1988, s.10-11.

¹¹ Millet Partisi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Naciye Onak, Millet Partisi Türk Siyasal Hayatında 1960'a Kadar Doldurduğu yer, Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, 1993.

¹² Beyannamenin sonuçları için bkz. Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomi, Kültürel Temeller**, İstanbul:İstanbul Matbaası, 1967, s.166-172; Eroğul, a.g.e., s. 32-34; Taner Timur, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, İstanbul:İletişim Yayınları, 1991, s. 57-61.

¹³ Taşpınar, a.g.t., s.17.

¹⁴ Ekrem Alican, **Siyasi Hatıraları**, Basılmamış, I. kitap, s.112.

hazırladıkları yeni seçim kanunu tasarısı 7 Şubat 1950'de mecliste görüşülmeye başlanmış ve 16 Şubat 1950'de yapılan oylamada 351 oy ile kabul edilmiştir. Bu yeni kanuna göre seçimler “ gizli oy, açık sayım ve yargı denetimi” ilkelerine göre yapılacaktır¹⁵.

Yeni kanuna göre seçimler 14 Mayıs 1950'de yapıldı. Seçim sonuçlarına göre DP 4.241.393, CHP 3.176.561. Millet Partisi (MP) 250.414, Bağımsızlar 383.282 oy almıştır¹⁶. 1950 Seçimlerini büyük oyla kazanan DP, 22 Mayıs 1950'de iktidarı CHP'den devir almıştır. Makalemizin konusunu oluşturan Hürriyet Partisi (HP) 'nin alt yapısında DP'ye dayanmaktadır. Bu yüzden de HP kurulacağı döneme kadar olan DP'nin iktidar dönemlerine kısaca bakalım; 1950-1954 yılları DP'nin “Altın Çağları” olarak kabul edilir. Bunun en önemli nedeni olarak, DP'nin iktisadi alandaki başarısını gösterebiliriz. Bu başarının ağırlık merkezini tarım kesimi oluşturur. DP, bu dönemde tarım alanlarını genişletmiş, boş topraklarını işletmeye açmış, devlet elindeki topraklardan bir kısmını köylüye dağıtmış böylece kırsal kesimde işsizliğin kısmen azaldığı görülmüştür. Yine bu dönemde köylüye yarar sağlayacak gelişmelere yer verilmiştir. Tarımda makineleşmeye gidilerek, traktör sayısı fazlalaştırılmış, tarımda gübre ve tarımsal ilaçlar kullanılarak toprağın verimi artırılmış, köylünün kredi ihtiyacı geniş ölçüde karşılanmış ve böylece köylünün refah düzeyi artırılmaya çalışılmıştır.

DP hakkında bir değerlendirme yapılırken göz önünde tutulacak inkar edilmesi güç bir gerçek vardır. O da partinin Türk tarihinde, uyguladığı iktisat politikası ile kütle halinde köyleri etkileyebilmiş, köylerdeki yoksulluk ve cehalet fasit dairesini kurmağı başarmış ilk siyasi teşekkül olmasıdır. Bu politikanın CHP devrinde başlamış olduğu doğrudur da, tam bir gelişme DP'liler tarafından sağlanabilmiştir. DP iktidarı sırasında ne kadar yanlışları olduysa da kalkınma hamlesini köylere kadar götürebilmiş ilk Türk hükümetidir¹⁷.

DP dönemindeki olumlu gelişmelerden biri de temel yatırımları ile sanayi yatırımlarına önem verilmesidir. Aynı zamanda ekonomik alanda yasal düzenlemeler getirmiştir. Bunlardan birincisi, 1 Ağustos 1951'de kabul edilen “Yabancı Sermaye Yatırımları Teşvik Kanunu” dur. Bu kanun daha sonra

¹⁵ Eroğul, a.g.e., 43-44; Servet Armağan, *Memleketimizde Anayasa ve Seçimler ve Anayasa Mahkemesi*, İstanbul: (yay), 1975, s.173-175.

¹⁶ *Türk İstatistik Yıllığı 1953*, Ankara 1953, s.177.

¹⁷ Karpat, a.g.e., s.351.

genişletilerek 18 Ocak 1954 tarihli yasa ile “Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu” adını almıştır. İkincisi ise, aynı yıl gene yabancıların ülkemizde petrol aramalarına ve işletmelerine imkan tanıyan ve dolayısıyla yabancı sermayenin yurdumuza girmesine yol açan 18 Mart 1954 tarihli Petrol Kanunu¹⁸’dur. Ancak beklenenlerin aksine 1954’den sonra dış ticaretin açık vermesi, tarımsal üretimdeki durgunluk ve dünya piyasasındaki gelişmeler, ihracat hacminin daha da gerilemesi ekonomik durumun bozulmasına neden olmuştur. DP’nin yaptığı hatalardan en önemlisi yapılmış veya yapılacak olan çalışmalarla ilgili ileriye dönük planların olmamasıydı. DP iktidara geldiği günden itibaren muhalefetle arası hiç iyi olmamıştır. Bunun nedeni iktidara gelir gelmez muhalefete karşı aldığı kararlardır. Bu kararlar üniversite profesörlerinin partilerde fiilen görev almamaları hakkında kanun tasarısı, “CHP’nin Haksız İktisaplarının Hazineye Devri Hakkında Kanun”, MP’nin kapatılması sayılabilir¹⁹.

2 Mayıs 1954 genel seçimlerinde DP 5.151.550, CHP 3.161.696, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) 434.085, Bağımsızlar 137.318, Türkiye Köylü Partisi (TKP) 57.011²⁰ oy almıştır. Böylece DP büyük bir oy farkıyla yeniden iktidara gelmiştir. 1954-1957 yılları arasındaki DP dönemine kısaca değinecek olursak, 1954’den sonra milli gelirin büyüme hızı belirgin bir biçimde yavaşlamıştır. Bu yavaşlama ekonominin bütün alanlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Hükümette bunlara önlem olarak 1955 yılının Temmuz ayında “Milli Koruma Kanunu”nu sert bir şekilde tatbik etmeye başlamıştır. DP ile CHP arasındaki ilişkiler zaman geçtikçe daha da kötüye gitmişti. Özellikle DP 1954’ten sonra muhalefete karşı sert politikalar uygulamaya başlamıştır²¹.

Ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılardan doğrudan doğruya demokratikleşmeyi engelleyen uygulamaların bir sonucu olarak “Kıbrıs Bunalımı” ortaya çıkmıştır. Bunalımın sebebi; Kıbrıs Rumlarının, adayı İngiliz Boyunduruğundan kurtarıp Yunanistan’la birleştirmek isterken Kıbrıs Türklerinin de, buna karşı çıkmasıydı. Türkiye de Kıbrıs Türklerine yardım ederek, Uluslararası bir anlaşmayla Kıbrıs meselesine çözüm yolu bulmaya çalışmış ve bu olay Türk hükümetleri için ulusal bir dava haline gelmişti. 6-7 Eylül 1955’te Türkiye’de Rumlar aleyhine bir çok gösteriler yapılmıştır²².

¹⁸ Eroğul, a.g.e., s.62.

¹⁹ A.g.e., s.63.

²⁰ Seçim sonuçları için bkz. Zafer, 3 Mayıs 1954; www.tbmm.gov.tr/develop/owa/seçimler, genel seçimler; Seçimler hakkında daha geniş bilgi için bkz. Armağan, a.g.e., s.175-176.

²¹ DP’nin muhalefete karşı aldığı kararlar için bkz. Eroğul, a.g.e., s.102-103.

²² Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Fatih Akın, Türkiye’de Azınlık Politikaları: 6-7 Eylül

HÜRRİYET PARTİSİ'NİN KURULUŞU

6-7 Eylül Olaylarının ardından DP içinde liberal sayılan grupta yer alan On dokuz Milletvekili parti içinde muhalefet başlatmıştır. Bunun bir sonucu olarak, On dokuzlar, Genel İdare Kuruluna “İspat Hakkı” adı verilen bir önerge sundular²³. Genel idare Kurulu, Ondokuzlardan Çelikbaş ve Karaosmanoğlu'na baskı yaparak imzalarını geri aldirmaya çalıştıysa da başarı sağlayamadı²⁴. Sonunda Feridun Ergin Haysiyet Divanına verildi. Arkasından ispat hakkı önergesini, imzalamış olan on dokuz Milletvekili, 12 Ekim 1955'te Divana sevk edildi²⁵. Haysiyet Divanı bunlardan dokuzunun partiden ihracına, geri kalanların ise hakkında soruşturmanın derinleştirilmesine karar verdi²⁶. Daha sonra geriye kalan on kişi protesto ve destek amacıyla istifa etmişti. İstifa eden Kasım Küfrevi, Enver Güreli, Fethi Çelikbaş, Muhlis Bayramoğlu, Şeref Kamil Mengü, Raif Aybar, İbrahim Öktem, Mustafa Ekinci, Ekrem Alican ve Turan Güneş'in ortak basın açıklaması şöyleydi: "...parti program ve tüzüğüne muhalif hareketlere ve takip edilen zihniyete karşı bugüne kadar resmi ve hususu konuşmalarda yaptığımız mücadelenin fayda vermeyeceğine inanmış bulunuyoruz. Bu sebeple parti liderlerinin sevk ve idaresiyle günbe gün terk edilmekte olan parti program ve tüzüğüne tam bir samimiyet ve hulus ile inanmış olan bizler, tahakkukunu millete vaat ettiğimiz ve yaşadıkça müdafaa edeceğimiz hür ve demokratik prensiplerin gerçekleşmesi imanını liderlerin tecelli eden zihniyeti karşısında DP içinde yürütebilme imkanı kalmadığını esefle müşahede ediyoruz"²⁷ Sonunda 19 Kasım 1955'te On dokuzlar adı verilen grup bir basın toplantısı yaparak yeni bir parti kurmaya karar verdiklerini basına şu sözlerle açıklamışlardır. “DP sevk ve idaresinin, demokratik rejimin gelişmesini sağlayacak asgari bir zihniyete sahip olmayışı, program ve tüzüğündeki ana prensip ve hedeflere bilhassa son yıllarda aykırı bir yol tutmuş olması yüzünden artık bu partide aradığımızı, milletle beraber

1955 Olayları, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul., 1999.

²³ Alican, a.g.e., 1.kitap, s. 200; Eroğul, a.g.e., s. 112; Basının, kamu görevlileri ve yöneticilerinin yolsuzluklarını ortaya atabilmesi ve bu iddialarını ispatlayabilmesine olanak tanıyan ispat hakkının TCK'nın 481. maddesinde, bazı ayrıcalıklı durumlarda kullanılmak üzere yer almasına karşın, 16 Mart 1949 tarihli tevhide içtihad kararıyla ortadan kalkmıştı. 6334 no'lu Basın Kanunu'nda da bu hakkı tanıyacak bir hüküm yoktur. Bu konuda bkz. Sulhi Dönmezer, “İspat Hakkı ve 6334 Sayılı Kanun”, A. Samim Gönensay'a Armağan, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1955, s. 151-163.

²⁴ Cumhuriyet, 9 Ekim 1955.

²⁵ Zafer, 13 Ekim 1955.

²⁶ Cumhuriyet, 14 Ekim 1955; Zafer, 14 Ekim 1955.

²⁷ Cumhuriyet, 18 Ekim 1955.

bulamaz olduk. Ta 1946 yılından beri, kuruluşuna her birimizin emek ve programına fikir katıp gönül verdiğimiz, fakat siyasi faaliyetimiz için zaruri olan demokratik havanın bozulmuş olmasından dolayı DP den ayrılmak zorunda bırakıldık. İşte bu yüzdendir ki, milletçe izhar edilen arzuyu göz önünde tutarak yeni bir parti kurmak lüzum ve zaruretini duyduk. Kuracağımız partinin adı 'Hürriyet Partisi' olacaktır. Partimizin kurucularının en önemli vazifesi, bu partinin prensipsiz ve davasız bir toplama parti olmasını önlemek ve memleketimizde sayısı yüksek, devlet ve millet hizmetine emeğini ve mesuliyetini katmak isteyen yurtseverleri bir araya getirmek olacaktır. Memleketin bu gün çekmekte olduğu ıstırapların ana kaynağı siyasi rejimin sağlam temeller üzerine oturmamış olmasıdır. Medeniyet aleminde çok daha yüksek bir hayat seviyesine layık olan milletimizin iktisadi kaderini değiştirmek, çalışmalarımızın esaslı hedeflerinden biri olacaktır²⁸. Ayrıca bu partiye girebilecek insanların sağlam fikirli, karakterli, demokratik eğilimli olması gerektiğinden bahsedilmiştir²⁹. Bu açıklamaların ardından 20 Kasım 1955 günü partinin kurulduğuna ilişkin otuz üç imzalı dilekçe, parti tüzüğüyle birlikte Çanakkale milletvekili S. Karanakçı ile Bursa milletvekili İ. Ökem tarafından saat 14.30 da Ankara Valisi Cemal Gökten'a verilmiştir³⁰. HP'yi kuran kadro: Şeref Kamil Mengü (Ankara), Muhlis Bayramoğlu (Ankara), Kasım Küfrevi (Ağrı), Fethi Çelikbaş (Burdur), Behçet Kayaalp (Burdur), Enver Güreli (Balıkesir), Raif Aybar (Bursa), İbrahim Öktem (Bursa), Sabahattin Çıracıoğlu (Bursa), Safaedin Karanakçı (Çanakkale), Mustafa Ekinci (Diyarbakır), Şekip İnal (Hatay), Ekrem Hayri Üstündağ (İzmir), Ekrem Alican (Kocaeli), Turan Güneş (Kocaeli), Ziyad Ebüzziya (Konya), Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu (Manisa), İsmail Hakkı Akyüz (Tekirdağ), Muzaffer Timur (Urfa), Feridun Engin'den (Urfa) oluşmaktadır.

20 Aralık 1955 günü HP resmen kurulmuştur³¹. Kuruculardan 28'i milletvekili ve dördü de meclis dışındaydı. HP'nin benimsediği ilkelerin tamamı, 1960 hareketinden sonra 1961 Anayasası'nın temelini teşkil etmiştir³². Partinin İlkeleri; Nispi Temsil Sistemi, Çift Meclis, Anayasa Mahkemesi, Üniversite Özerkliği, Tüm İdari Tasarrufları Kapsayan Kazai Denetim, Hakim

²⁸ Cumhuriyet, 20 Kasım 1955.

²⁹ Aynı zamanda partiye girecek kişilerin nitelikleri partinin ana nizamnamesinin partiye giriş şartları bölümünün VI kısmında da bahsedilmiştir. Bkz. **Hürriyet Partisinin Ana Nizamnamesi**, Ankara: Örnek Matbaası, 1955, s. 4.

³⁰ Ayşe Acar, **a.g.t.**, s.26.

³¹ **Hürriyet Partisinin Ana Nizamnamesi**, Ankara: Örnek Matbaası, 1955, s.58-60.

³² Alican, **a.g.e.**, s.275.

Teminatı, Mahkemelerin İstiklali, Özgür Basın, Planlı Ekonomik ve Sosyal Kalkınmadır.

Partinin Tüzüğü

8I.maddeden oluşan ana bölümler şunlardır: Esaslar,Giriş ve Çıkış Şart ve Usulleri, Parti Teşkilatı, Mali Hükümler, Partinin Büyük Millet Meclisi Grubu, Mahalli Meclis Gurupları, Seçimler, Müteferrik Hükümler.

Tüzükte, partinin programındaki esasların, Cumhuriyet kanunları çerçevesinde yürütülecek çalışmalarla vatandaşlara benimsetmek amacıyla olduğu belirtilmiştir.(Mad 2)

Ayrıca tüzükte bu amacın gerçekleşmesini sağlayacak olan parti üyelerinde aranan niteliklerde sıralanmaktadır. Gerekli niteliklerin en önemlilerinden biri, “Türk kültürünü benimsemiş, fikri ve siyasi çalışmalarıyla anti-demokratik temayüllere sahip oldukları mütebarız bir hale gelmemiş bulunmak” dır. (Bkz.mad. III/VI)

Partinin Programı

“Siyasi rejim, Adli ve Hukuki Sorunlar, Kamu Yönetimi, Millî Savunma, Eğitim, Din ve Sağlık İşleri, Dış Siyasetimiz, Sosyal ve İktisadi Siyaset, Göçmen Siyaseti” gibi ana bölümlerden oluşan HP programı 117 maddeyi içerir³³. İlk madde de “memleketi gelişmiş ülkeler düzeyine ulaştırabilmenin ancak demokratik rejimin tam anlamıyla gerçekleştirmesiyle sağlanabileceği” hükmü yer almaktadır. Bu madde bağlamında HP göre, demokrasinin temelleri fertte ve ona tanınmış olan hürriyetlerde idi. HP bunun için bazı önlemlerin alınmasını istemişti. Bunlar, siyasi partiler için Anayasa teminatı, tarafsız idare, bağımsız mahkemeler, partiler üstü radyo ve zabıta, hükümet ve meclis arasında kontrol ve denge sağlayacak bir mekanizma, hür basın gibi tedbirler demokratik bir siyasi rejimin bekasını garanti altına alacak şartlar olarak görülüyordu³⁴.

HP'nin düşüncelerini uygulamaya yönelik ilk girişimi, il örgütleri bünyesinde oluşturduğu uzmanlık komisyonlarıdır. Bu kuruluşlar ülke sorunlarının bilimsel yöntemlerle çözümü için kurulmuştur. Bilim adamları, sanatçı ve düşünürlerle yapılan toplantılarda bu konu görüşülmüş çözüm yolunun saptanmasında ilk adımlar atılmıştır³⁵.

³³ **Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Programı**, Ankara, Örnek Matbaası, 1955.

³⁴ **Cumhuriyet**, 31 Aralık 1955.

³⁵ **Cumhuriyet**, 30 Eylül 1956.

HÜRRİYET PARTİSİ'NİN MUHALEFETLE İLİŞKİSİ

HP kuruluşundan itibaren DP ile pekiyi ilişkiler kuramamıştır. DP'ye göre HP, kurucularının gerek gittikleri yerlerde, gerekse yaptıkları konuşmalarda çok az bir kitleyle karşılandığı ve örgütlenmede güçlük çektiklerini, çoğu kez kurucu üye bulamayıp bazı DP'li vatandaşları kandırarak istifa ettirdikten sonra partilerine üye yaptıklarıdır³⁶. Ayrıca DP HP'ni “ ihtiras ve makam düşkünleri, küskünler ve kara muhaliflerin partisi” olmakla suçlamıştır³⁷. DP sadece HP'yi suçlayan bu ifadeleri kullanmakla kalmamış muhalif partiler için yasal düzenlemelere dahi gitmiştir. Bunlardan en önemlisi 27 Haziran 1956 tarihinde çıkan 6761 sayılı “ Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun” dur. HP'nin İl Başkanlarının Ankara'da yapacakları toplantı yine aynı kanuna dayandırılarak Valilik tarafından yasaklanmıştır. Ankara Valisi toplantıya izin vermediği gibi, toplantı için gelmiş olan HP delegelerinin Anıtkabir'e çelenk koymalarına ve parti liderlerinin evinde vereceği yemeğe de izin vermemiştir³⁸.

HP, ekonomide nispeten liberal bir politikaya sahip iken, rejim bakımından DP'ye tamamen ters düşen hürriyetleri genişleten bir politikaya sahiptir³⁹. HP'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra HP'nin kurucu üyelerinden olan Ekrem Alican 20 Şubat 1956 günü HP adına bütçe müzakerelerinin açılışındaki konuşmasında Menderes'in izlediği ekonomi ve bütçe politikalarını, muhalefet dönemindeki beyanları ile karşılaştırarak tenkit etmiş ve memlekette asıl yaşanan rejim buhranı sorunu ile uğraşılması gerektiği üzerinde durmuştur⁴⁰. DP, bu eleştirileri engellemek için konuşmaları on dakikalık süreyle sınırlamak ya da kürsüye çıkanları yalnızca bütçe hakkında konuşmaları için uyarmak gibi çözüm yolları aramıştı⁴¹. Daha sonra Alican'ın bu konuşması memleket genelinde yankı bulmuş ve DP'nin aleyhine bir hava yaratmıştı. Bu bakımdan HP otuz kişilik grubuyla memleket genelinde adını duyurmuş ve CHP'yi geçici olarak gölgede bırakır Böylelikle HP mecliste ana muhalefet

³⁶ Zafer, 20 Ekim 1956.

³⁷ Zafer, 20 Ekim 1956.

³⁸ Cumhuriyet, 12 Ağustos 1956.

³⁹ Fethi Çelikbaş ile 17 Şubat 2002 tarihinde yapılan mülakat, bkz. Dağcı, Tuba, Ekrem Alican'ın Siyasal Hayatı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ek 1, s. 155; **Hürriyet ve Refah Yolu, Hürriyet Partisinin 5 yıllık İktisadi Gelişme Planı**, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1957

⁴⁰ Alican'ın bu konuşma metni için bkz. TBMMZC, c.10/1-2,20 02 1956, Ankara, 1956, s.335, 429-433,440,461.

⁴¹ Cumhuriyet, 23 Şubat 1956.

partisi statüsü kazanmıştır. Fakat bu durum DP den ayrılanların neden olduğu yüzeysel bir görüntüydü. HP, bir seçimde başarılı olabilecek derecede örgütlenme düzeyinden ve taraflardan yoksundu. Fakat çok kısa bir sürede olsa hükümette muhalefetin ana yükünün omuzlayabildi⁴².

Dördüncü Menderes hükümetinin kurulduğu günlerde, alenacele Meclise sevk edilen Seçim Yasasındaki anti-demokratik hükümleri değiştirmeyi amaçlayan seçim kanunu değişiklik tasarısı meclise geri gönderilmişti. Bu arada İspat hakkı konusu da sonuçlandırılmıştı. HP'lilerden sonra DP'li iki milletvekili tarafından TBMM'ne verilmiş olan kanun teklifleri birlikte görüşülmek üzere bekletilmekte idi. Sonunda Adalet Komisyonu, teklifleri 19 Nisan 1956'da muhalefet partilere bile haber vermeden görüşmüş ve reddedilmiştir. Bu kanun teklifi içinde en önemlisi "İspat Hakkı" idi⁴³. İktidar partisi liderlerinin yeni politikalarından doğacak rejim bunalımının tehlikelerini sezen muhalefet partileri, partiler arası işbirliğine karar vermişlerdi⁴⁴. Bu amaçla da HP programına "Siyasi Rejim Meseleleri" adı altında bir üçüncü madde koydurmuştu⁴⁵. Bütün partileri işbirliğine çağıran bu madde, HP Genel Başkanı ve Meclis Grubu Başkanı tarafından çeşitli yerde yapılan toplantılarda ele alınmış, bütün partiler işbirliğine davet edilmiştir⁴⁶. İşbirliğinin ilk hedefi, seçimlerde seçmen karşısına tek liste olarak çıkmaktır. HP, seçimlerden sonra kurulacak ilk Meclisin, Kurucu Meclis olmasını istemekte ve diğer partilerin bunu onaylaması durumunda, işbirliğine gitmekte bir sakınca görmediğini ilan etmiştir⁴⁷. Söz konusu teklifte, DP Meclis Grubu'nun işbirliğinin gerçekleşmesi yolunun açması için çaba göstermesi gerektiği, bunun sağlanmaması karşısında daha etkili muhalefet birliğine gidileceği ifade edilmiştir⁴⁸. Teklifi CHP olumlu karşılarken, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) zamansız bulmuştur. Türkiye İşçi Partisi ise işbirliğine taraftar olduğunu bildirmiştir⁴⁹. İki aylık bir süre sonunda üç muhalefet partisi HP, CHP, CMP "Demokrasi için Savaşım" adlı ortak bildiri yayımlamışlardır. Bildiride, DP'nin 1954 seçimleri sonrasında aldığı önlemlerle demokratik rejimi geçersiz kılma yolunda olduğunu ve üç partinin de tüm olanaklarını güvenceli demokratik rejiminin kurulması yolunda

⁴² Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)* çev. Ahmet Fethi, İstanbul:Hil Yayınları, 1994, s.141.

⁴³ Alican, a.g.e.,I.kitap, s.290.

⁴⁴ Sencer, a.g.e., s. 251.

⁴⁵ İlgili madde için bkz.aynı yer.

⁴⁶ *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1956.

⁴⁷ *Cumhuriyet*, 29 Mart 1956.

⁴⁸ *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1956.

⁴⁹ *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1956.

harcayacakları vurgulamışlardır⁵⁰. HP, 23 Nisan 1956 günü yayınladığı bir tebliğ ile, yalnız muhalefet partilerini değil iktidar dahil tüm partileri memleketin rejim davasını çözmek için birlikte çalışmaya davet etmiştir. Sonuçta DP işbirliği fikrini kesinlikle kabul etmiş ve bu fikir aleyhinde sürekli yayın yapmıştır. Meclis Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri ile ilgili Kanun Tasarısını görüşmek için bir araya gelmişti. Bu Kanun Tasarısı, muhalefet partilerini hareketsiz bırakmak amacıyla düşünülmüş bir tedbirdi. Bu tedbir özellikle yeni teşkilatlanan HP'yi olumsuz yönde etkileyecekti. TBMM bu Kanun Tasarısını görüşmek üzere, 22 Haziran 1956 günü İçişlerinde ve Adalet Komisyonlarından alınacak beşer üye ile bir Muvakkat Komisyonu kuracaktı. Bu komisyona muhalefet parti milletvekilleri alınmamıştı. Sonunda tasarı komisyondan geçerek kabul edildi⁵¹. DP'nin bu anti-demokratik kararından sonra HP, muhalefet partilerini tek bir "Milli Demokrasi Cephesi" etrafında toplayarak 1958 seçimlerine tek bir parti olarak girmek için 14 Eylül 1956 tarihinde bir muhtıra yayınlamıştır⁵². Yayımlanan muhtıranın anafikri şu şekilde ifade etmiştir: "...memlekette siyasi partimizi eski veya yeni şeflerin şahsi mücadelelerinin yahut Türk Milleti basına yeni şefler getirmenin birer vasıtası olmaktan kurtarmak; bu teşekkülleri, yalnız Demokratik idarenin kurulmasına ve işlemesine hizmet eder birer siyasi varlık haline getirmek"⁵³ Ayrıca muhtırada bunun için alınacak tedbirler şu şekilde sıralanmıştır: Hakim teminatı, basın hürriyeti ve üniversite muhtariyeti, demokratik nizamı takviye edecek ve devlet mekanizmasının suiistimallere yol açmasına mani olacak umumi murakabe, ispat hakkı, mebusların yapabilecekleri işleri ve tahsisatlarını tayin edecek bir statü hazırlanması, Mebus adedinin azaltılması, demokratik müesseselerin sur'atle ve katiyetle kurulmaları imkanlarını ilmi esaslara uygun bir şekilde tespit eden hareket planını⁵⁴. Fakat CHP bu muhtıraya pek ilgi göstermemiştir. Bunun üzerine HP de muhtırada belirtilen esasları, partili ve partisiz bütün vatandaşların tasvip ve yardımına tek başına arz etmeyi uygun görmüş ve bu konudaki mücadelesini tek başına yapmaya karar vermiştir. Netice olarak, HP'li Milletvekilleri tarafından TBMM'de bu konudaki görüşlerini bildirilmiş ve durumu protesto etmek için muhalif parti temsilcileri

⁵⁰ Cumhuriyet, 9 Temmuz 1956.

⁵¹ Alican, a.g.e., I.kitap, s.297.

⁵² Hürriyet Partisinin İşbirliği Mevzuunda Vatandaşlara Tebliği, Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara, 1956, s.5-7.

⁵³ A.g.e.,s.5.

⁵⁴ A.g.e., s. 6.

de meclisi toplu halde terk etmişlerdir⁵⁵. Dolayısıyla HP tarafından ortaya atılan bu işbirliği fikri sonuçsuz kalmıştır.

1957 yılı Şubat ayının bütçe görüşmeleri sırasında DP iktidarı, hükümetle muhalefet arasında farklı bir uygulama yapmıştı. Bu uygulama, Maliye Bakanı'nın konuşmaları radyodan canlı olarak verilirken sıra muhalefet sözcülerine geldiğinde canlı yayının kesilmesi idi⁵⁶.

1957 yazına gelindiğinde, partiler erken bir genel seçime hazırlanıyordu ve muhalefet partileri yine birlik sorunları üzerine görüşmelere başlamışlardı⁵⁷. Eylül'e gelindiğinde, üç muhalefet partisi CHP, HP ve CMP'nin seçimlerde ortak bir hareket formülü bulamadıkları ortaya çıktı. Fakat, 4 Eylül'de gerekli olan üçte iki çoğunlukla iktidara geldiklerinde, altı ay içinde meclisi kurucu bir meclise dönüştüreceklerini, yeni bir rejimin temellerini atacaklarını ve yeni bir genel seçim yapacaklarını da belirten ortak bir bildiri yayınladılar. Anayasa, iki meclisli sistem temelinde yeniden gözden geçirilecek, yasaların uygunluğunu denetleme yetkisi olan bir Anayasa Mahkemesi kurulacak, nispi temsil sistemi olacak ve sendikalı işçilere grev yapma hakkı tanınacaktı⁵⁸. Bu arada HP kurucuları demokratik bir hukuk devletinin kurulması konusundaki görüşlerini "Hürriyet Andı" adını verdikleri metinde şu şekilde belirtmişlerdir: "Biz Hürriyet Partililer, demokrasi ve hürriyet rejimine sadık kalacağımıza, insan hakları ve demokratik meselelere saygı göstereceğimize, vatandaşlar arasında parti farkı gözetmeyerek, memleket ve millet menfaatlerini parti menfaatlerinin daima üstünde tutacağımıza, iktidarı muhafaza için hürriyetleri tahdit ve tahrip yollarına asla sapmayacağımıza tarih ve Türk milleti önünde and içeriz."⁵⁹. Muhalefetin bu girişimi karşısında hükümet sessiz kalmayarak hemen faaliyete geçmiştir. Nitekim işbirliğini önlemek amacıyla seçim kanununu değiştiren bir tasarı hazırlanmıştır. 11 Eylül'de TBMM'de onaylanan söz konusu tasarı, muhalefet partilerinin ortak listesi ile seçimlere katılmasını önleyen hükümler içermektedir. Sonuçta, üç muhalefet partisi bu kez ayrı ayrı yayınladıkları bildirimlerle işbirliğinin uygulanamayacağını duyurmuşlardır⁶⁰.

Böylece 1958 'de yapılması gereken seçimler 27 Ekim 1957 yılına alınmıştır. Yapılan seçimde sonuçlar şöyleydi: DP 4.372.621; CHP 3.753.136;

⁵⁵ Aynı yer.

⁵⁶ *Cumhuriyet*, 22 Şubat 1957.

⁵⁷ Ahmad, a.g.e., s.143.

⁵⁸ *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1957.

⁵⁹ *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1957.

⁶⁰ *Cumhuriyet*, 23 Eylül 1957.

CMP 4, 652.064; HP 350.597; Bağımsızlar 4.994⁶¹ milletvekili çıkarmıştı. 20 Aralık 1955'te kurulan HP'yi seçimlere kadar ancak 56 ilde örgütlenmesini gerçekleştirmiş seçimlere 530 adayla katılmıştı⁶². Seçimlerde HP'ni kurmuş olan milletvekillerinin tamamı meclis dışında kalmıştı. HP'nin bu seçimlerde başarısız olmasının nedeni, Türkiye'nin bütün illerinde teşkilatlanamaması, teşkilatlandığı illerde de halk kitlelerine tam manasıyla inememişti ve seçimlere hazırlıksız yakalanmış olmasıydı⁶³. HP, 14 Mart 1958 günü, Ankara'da bir istişare toplantısı yapmıştı. İl temsilcilerinin katıldığı bu toplantıda, bütün bu zorluklara rağmen partinin yürütülmesi ve izlenecek politika esasları kararlaştırılmıştı⁶⁴. Ancak istişare toplantısında alınan bu kararlara rağmen aradan geçen üç ay gibi bir zaman diliminden sonra 27 Ağustos 1958 günü toplanan HP Genel İdare Kurulu'nda(GİK), partinin devam edemeyeceği, teşkilatın her gün biraz daha eridiği, bu şartlar altında teşkilattan eser kalmayacağı, bu nedenle partinin feshi yada herhangi bir parti ile birleştirilmesi konusu ileri sürülmüştür. Fakat toplantı bir sonuca bağlanmadan dağılmıştır⁶⁵. HP, GİK'in birleşme konusunda yayınladığı bildiride: "...vatanda huzur ve sükunun ve refahın yegane teminatı olan demokratik rejime candan bağlı ve memleket menfaatlerini parti menfaatlerinin ünde tutmağa üstünde tutmağa and içmiş, bu güç birliğini gerçekleştirmek hususunda en isabetli yolu çağırıldığını açıklar bulacaklarından emin olarak parti büyük kongresinin olağanüstü toplantıya çağırıldığını açıklar"⁶⁶. Denmiştir. Sonunda da 24 Kasım 1958 günü Ankara'da toplanan GİK'in sunduğu rapor üzerine "CHP ile güç birliği yapmak üzere partinin feshi" kararlaştırılmıştır⁶⁷. Bu karar 5 muhalif oya karşı, 175 delegenin oyu ile alınmıştır⁶⁸. HP 'nin kurucularından biri olan Ekrem Alican'a göre "HP'nin dağıtılması ile genç ve yetenekli milletvekilleri siyaset dışına itilmişler, bu da 1960 darbesinin nedenlerinden birini oluşturmuştur. Ayrıca HP, memleketin gelecek günlerinin siyasi kadrolarının oluşturulmasında bir nevi "Siyaset Okulu" görevini yapmıştır"⁶⁹.

CHP'nin 12-15 Ocak 1959'da yapılan 14. Genel Kongresinde bir çok eski

⁶¹ www.tbmm.gov.tr/develop/owa/seçimler, genel seçimler.

⁶² Acar, a.g.t., s.68.

⁶³ Emre, a.g.e., s.84.

⁶⁴ Alican, a.g.e., I.kitap, s.350.

⁶⁵ Alican, a.g.e., I.kitap, s.353.

⁶⁶ Cumhuriyet, 20 Ekim 1958.

⁶⁷ Cumhuriyet, 25 Kasım 1958.

⁶⁸ Dağcı, a.g.t., s. 32.

⁶⁹ Aynı yer.

HP üyesi CHP'ye katılmış ve bunlardan sekizide CHP parti Divanı'na seçilmiştir. CHP'ye katılan sekiz kişi şunlardı: Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Turan Güneş, Enver Güreli, Cihat Bahan, İbrahim Öktem, Emin Paksüt, Feridun Ergin ve Muammer Aksoy⁷⁰.

Böylece 20 Aralık 1955'de kurulan HP kuruluşundan itibaren üç yıl gibi kısa bir süre sonra fesh olunarak Türk Siyasi Tarihine adını yazdırmıştır.

SONUÇ

HP, DP'den ayrılan ondokuzlar adı verilen liberal bir grup tarafından kurulmuştur. HP'nin deneyimli güçlü bir kadroya sahip olması onu DP karşısında kısa sürede adını duyurmasını sağlamıştır. Bu durum iktidar partisi olan DP ile ilişkilerine yansımıştır. Özellikle HP'nin mecliste yer aldığı dönemlerde karşılıklı tartışmaları hiçbir zaman eksik olmamıştır. Buna karşın, DP yönetimi HP'nin bu muhalefetini susturabilmek için meclisteki konuşma sürelerini kısıtlama yoluna gitmiştir. HP'nin güçlü muhalefet partisi haline getirmiş, fakat bu durum kısa sürmüştür. Bunun nedeni ise HP'nin güçlü kurucu kadrosuna rağmen memleket çapında örgütlenememesine bağlıdır.

HP, DP karşısında tek başına baş edemeyince diğer partileri güç birliğine çağırılmış bu çağırısı kısa sürede destek görmüş fakat DP'nin engellemeleri sonucunda bunu uygulamaya fırsat bulamamıştır.

Sonunda da DP'nin 1958 seçimlerini 1957'ye alması HP'nin yok olmasına sebep olmuştur. 1958 seçimlerinde, HP diğer partililer karşısında başarısız bir durum sergilemiştir. Bu başarısızlığın ardından HP Genel İdare Kurulu son toplantısında aldığı bir kararla CHP'ye katılarak kendisini fes etmiştir.

Sonuç olarak Demokrasi mücadelesinin ardından kurulan bu partinin ömrü Türk Siyasi hayatında beklenenden daha kısa sürmüş, kendisini kuran güçlü deneyimli kadro dağılmış, bir kısmı CHP'ye katılırken diğer bir kısmı da yeni bir parti kurana kadar kendi köşelerine çekilmişlerdir.

⁷⁰ Cumhuriyet, 17 Ocak 1959.

ÖZET

HP, "İspat Hakkı" meselesi yüzünden DP'den ayrılan Ondokuzlar adı verilen liberal milletvekilleri tarafından 20 Aralık 1955 tarihinde kurulmuştur. Güçlü ve deneyimli bir kadroya sahip olduğu için kısa sürede Türk Siyasi Hayatında sesini duyurmayı başarmıştır. HP'nin bu gelişimini engellemek için DP yönetimi aldığı zorlayıcı kararlarla bunu engellemeye çalışmıştır. HP, DP ile tek başına baş edemeyince "partiler arası işbirliğine" gitme konusunda öncü olmaya çalışmış fakat bunu uygulayamamıştır. HP daha memleket çapında örgütlenmeye fırsat bulamadan DP, 1958 seçimlerini 1957'ye almıştır. Seçimlere hazırlıksız yakalanan HP seçimlerde beklenen oyu almamıştır. Sonunda da Genel İdare Kurulu'nun 24 Kasım 1958 tarihinde aldığı kararla kendisini fesh ederek CHP'ye katılmıştır.

SUMMARY

POSITION OF HURRIYET PARTISI (INDEPENDENCE PARTY, IP) IN TURKISH POLITICAL HISTORY

IP was founded by liberal MPs, also called "nineteens", who left Democrat Party (DP) because of the "right to prove" issue on December 20, 1955. Having a powerful and experienced staff made IP a well known party in short time in Turkish politics. DP administration approved coercive decisions in order to hinder the development of IP. When IP understood that DP cannot be dealt alone she tried to initiate "interparty cooperation" but couldn't succeed to realize this initiative. When DP moved the general election date one year before from 1958 to 1957 IP was struggling to be organized nation-wide. IP was unprepared in the election and as a result they couldn't receive expected percentage of the votes. Finally General Administration Board made a decision and dissolved itself on November 24, 1958 and joined RPP (Cumhuriyet Halk Partisi).
